

जानुभ्यां रथपृष्ठरूपायां भूमौ अगमत् ॥ एवं भूमौ पपात च चाल चलितसंज्ञो भूदित्यर्थः ॥ ११३ ॥ आस्यैरिति बहुत्वं दशाननत्वात् अस्यैति शेषः ॥ यनोरुधिरं पपात अतो विघूर्णमान इत्यादि ॥ ११४ ॥ विसंज्ञः गतचेतनः मूर्छितः स्वविषयग्रहाशक्तश्चोत्रादिकरणग्रामः ॥ न च स्थानमवस्थितिस्थानं समालभत् ज्ञातवान् ॥ ११५ ॥ नेदुः संतोषादि निशेषः ॥ सासुराः ॥ रावणस्य देववत् असुरेष्वपि क्लेशकरत्वेन तेषामपि वैरित्वात् ॥ ११६ ॥ राघवाभ्याशमानयदित्युक्तं ॥ कथमेवं सुग्रहत्वं लक्ष्मणस्येत्यत्राह ॥ वायुसूनोरिति ॥ सुहृत्त्वेन सखित्वेन परमभक्त्या च लक्ष्मणः शत्रूणामप्रकंप्योपि वायुसूनोर्लघुत्वमगमत् ॥ शत्रूणामित्यनेन लक्ष्मणोद्धरणसमये रावणस्यानुचरैः साहाय्यं कृतमिति गम्यते ॥

तेन मुष्टिप्रहारेण रावणो राक्षसेश्वरः ॥ जानुभ्यामगमद्भूमौ च चाल च पपात च ॥ ११३ ॥ आस्यैश्च नेत्रैः श्रवणैः पपात रुधिरं बहु ॥ विघूर्णमानो निश्चेष्टोरथोपस्थ उपाविशत् ॥ ११४ ॥ विसंज्ञो मूर्छितश्चासीन्न च स्थानं समालभत् ॥ विसंज्ञं रावणं दृष्ट्वा समरे भीमविक्रमं ॥ ११५ ॥ ऋषयो वानराश्चैव नेदुर्देवाश्च सासुराः ॥ हनूमानथ तेजस्वी लक्ष्मणं रावणादितं ॥ ११६ ॥ आनयद्राघवाभ्यां शंवाहुभ्यां परिगृह्यतं ॥ वायुसूनोः सुहृत्त्वेन भक्त्या परमया च सः ॥ शत्रूणामप्यकंप्योपि लघुत्वमगमत्कपेः ॥ ११७ ॥ तं समुत्सृज्य साशक्तिः सौमित्रियुधिनिर्जितं ॥ रावणस्य रथे तस्मिन् स्थानं पुनरुपागमत् ॥ ११८ ॥ रावणोऽपि महातेजाः प्राप्य संज्ञां महाहवे ॥ आददे निशितान्वाणान् जग्राह च महद्दनुः ॥ ११९ ॥ आश्वस्तश्च विशल्यश्च लक्ष्मणः शत्रुसूदनः ॥ विष्णोर्भागममीमांस्यमात्मानं प्रत्यनुस्मरन् ॥ २० ॥

इदं च भक्तमात्रसुग्रहत्वं भगवतो भगवदवताराणां च स्वभावसिद्धमेवेति बोध्यं ॥ एवं च रामलक्ष्मणयोरज्ञानशक्तिमत्त्वतात्पर्यतया भासमानानि वचनानि मानुषवेषनिर्वहणमात्रपराणीति बोध्यं तदुक्तं भागवते ॥ मर्त्यावतारस्त्विह मर्त्यशिक्षणं रक्षोवधायै वनकेवलं विभोः ॥ कुतो न्यथास्यूरमतः स्वआत्मनूसीता कृतानि व्यसनानीश्वरस्येति ॥ मर्त्यशिक्षणं तत्फलकमित्यर्थः ॥ आत्मनि ईश्वरस्येत्यनेन लाघवगौरवप्राप्त्योरविरोध उक्तः ॥ ११७ ॥ तं समुत्सृज्य ब्रह्मत्वेन ध्यानात् तत्समुत्सर्गः ॥ स्थानं स्थितिं ॥ ११८ ॥ ११९ ॥ पुनर्विष्णोर्भागमात्मानं स्मरन् आश्वस्तः प्राप्ताश्वासं द्रियग्रामः ॥ विशल्यः निरुक् सर्वगात्रासीदिति शेषः ॥ २० ॥